

Кравчук О.Ю.

кандидат політичних наук, викладач кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В
КОНТЕКСТІ ПРАКТИК ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В КРАЇНАХ - УЧАСНИЦЯХ ЄС**

В статті зазначається, що рівень забезпечення політичної безпеки держави залежить від ефективності функціонування відповідних органів державної влади.

Визначено, що державну політику у сфері політичної безпеки в країнах-членах ЄС необхідно розглядати крізь призму двох взаємопов'язаних тенденцій: поглиблення інтеграційних процесів, питань безпеки та оборони та протидія новим глобальним загрозам.

Ключові слова: політична безпека, політична система, процес трансформації, органи державної влади, національна безпека, Європейський Союз, інтеграція, державні інститути.

У процесі європейської інтеграції актуальною постає проблема визначення меж об'єднаної Європи та напрямів різношвидкісної інтеграції. Це є ключовими питаннями у створенні нових систем демократії та безпеки на європейському континенті, формування яких залежить, з одного боку, від певного послаблення позицій США, що об'єктивно спричинятиметься подальшим утвердженням європейського геополітичного центру сили, а з іншого, - визначенням шляхів реалізації стратегії набуття повноправного членства постсоціалістичних країн в об'єднаній Європі.

Рівень забезпечення політичної безпеки держави залежить, насамперед, від ефективності функціонування відповідних органів державної влади. Ключовим фактором, який визначає реальний стан національної безпеки є існуюча в

державі політична система та її дієвість, що встановлює розподіл сфер впливу й повноважень між гілками влади. Реалізація Україною стратегії інтеграції до Європейського Союзу обумовлює необхідність врахування досвіду країн, що вже здійснили трансформацію інститутів забезпечення національної безпеки у відповідності до європейської демократичної традиції, а також їх адаптацію до характеру загроз для країн - членів ЄС. Безпека України у контексті загальноєвропейської безпеки ґрунтується на тому, що розвиток і зміцнення ЄС поглиблюють загальноєвропейську безпеку в усіх її вимірах.

При цьому необхідно чітко усвідомлювати відмінність стартових позицій, змісту завдань та характеру загроз національній безпеці для України та держав, що входять до Європейського Союзу.

Державна політика забезпечення політичної безпеки в Україні має наступні характерні особливості:

- політика забезпечення політичної безпеки в Україні супроводжується трансформаціями відповідних державних інститутів. В країні триває політична реформа. Діяльність Президента, Кабінету Міністрів, Верховної Ради та судової гілки влади остаточно не унормовано.
- В українському суспільстві не досягнуто консенсусу щодо зовнішньополітичних пріоритетів держави.
- Ступінь готовності України інтегруватися до європейських та євроатлантичних інститутів все ще не відповідає вимогам ЄС.

В Україні триває державотворчий процес. Політична система не є усталеною, триває пошук оптимальної моделі державного управління. Досвід країн-членів Європейського Союзу, в цьому контексті, необхідно враховувати. Зокрема, в «Стратегії національної безпеки» України зазначається, що реформування системи забезпечення Національної безпеки передбачає підтримання Збройних Сил України та інших військових формувань у стані високої боєздатності, досягнення оптимальної чисельності структур сектору безпеки, удосконалення правової бази, приведення кримінального законодавства та судочинства у відповідність до стандартів і рекомендацій ЄС.

З огляду на динамічний та суперечливий характер внутрішньополітичного життя в Україні, досвід країн-членів ЄС є необхідним орієнтиром на шляху до Європейського Союзу.

Серед чинників, що визначають зміст та напрями реалізації державної політики у сфері політичної безпеки країн-членів ЄС, ключовими є наступні:

- політична система кожної з країн Старої Європи є усталеною. Діяльність державних інститутів здійснюється на основі розподілу повноважень гілок влади та в умовах контролю громадянського суспільства.
- Більшість країн ЄС (крім нейтральних Швеції, Австрії, Фінляндії та Ірландії) є членами системи колективної безпеки НАТО.
- Ключовим внутрішньополітичним завданням національних урядів є збереження існуючих високих стандартів життя, демократичних прав і свобод. У зовнішньополітичній сфері країни ЄС реалізують стратегію «Єдиної Європи» — самостійного впливового центру сили.

Державну політику у сфері політичної безпеки в країнах-членах ЄС необхідно розглядати крізь призму двох взаємопов'язаних тенденцій:

- поглиблення інтеграційних процесів, збільшення повноважень наддержавних інститутів з питань безпеки та оборони.
- Протидія новим глобальним загрозам, насамперед, тероризму, релігійному екстремізму й сепаратизму, що зумовлює посилення заходів безпеки й відповідно посилення впливу національних урядів.

Фундаментальним принципом системи політичної безпеки в країнах Старої Європи є забезпечення прав і свобод громадян. Зовнішня політика та оборона залишаються у виключній юрисдикції національних урядів.

При створенні нової системи безпеки у Європі варто також брати до уваги стан сусідніх з Європою регіонів, характер воєнних та невоєнних загроз, здатних дестабілізувати мир. У цілому оцінка характеру можливих загроз, передусім воєнних, повинна спиратися на такі висновки. По-перше, зростає небезпека внутрішньодержавних конфліктів. По-друге, міждержавні війни на європейському континенті у майбутньому малоймовірні. По-третє, зберігається

загроза для всіх держав за межами європейського континенту, головним чином, з боку тоталітарних режимів Близького Сходу й Азії. Загалом традиційними джерелами воєнної небезпеки є прагнення до гегемонії, перевага в стратегічних та ядерних озброєннях, експансіонізм, який притаманний окремим державам.

З'явилися й нові виклики та загрози стабільності та сталому соціально-економічному розвитку в суспільстві. На рівень безпеки на сучасному етапі світового суспільно-економічного розвитку впливають такі світові загрози як тенденція до зростання кількості локальних конфліктів, розширення міжнародного тероризму, для якого не існує кордонів, формування могутніх незаконних збройних формувань, розкрадання ядерних матеріалів і поширення ядерних технологій, наявність стратегічних озброєнь в агресивних сил. Також глобалізуються процеси організованої злочинності і розповсюдження етнічних конфліктів [2].

Сьогодні у науковому дискурсі багато дослідників стверджують про повне розмивання змісту національних інтересів, оскільки нові суб'єкти світової політики вже йдуть на зміну державам. На їхню думку, глобалізація не залишає місця для національних інтересів, замінює їх інтересами світового громадянського суспільства. Головним елементом цих інтересів стає забезпечення прав і свобод особистості, особливо в країнах з авторитарними політичними режимами.

До цього слід додати діяльність Міжнародного валютного фонду, який диктує державам виконання своїх «правил гри», Світової організації торгівлі, в рамках якої держави повинні вести переговори не тільки одна з одною, але і з національними групами тиску, а також з політичними партіями та іншими інститутами, міжнародного суду в Гаазі, який виносить вироки політичним діячам незалежних держав. Крім того, зустрічається і добровільне обмеження свого суверенітету державами. Це – передача його частини в розпорядження комунітарних структур країнами, що інтегруються.

Держави в таких умовах обмежені жорстким набором міжнародних принципів, правил, норм і інститутів і тим фактом, що у взаємозалежному світі

навіть найсильніші в політичному і економічному аспектах держави покладаються на спільні дії, які обмежують їх владу і передають вплив іншим. Прикладом, що свідчить про вплив деяких наднаціональних структур, може служити діяльність Європейського Союзу.

Наразі можемо констатувати, що особливість даного періоду полягає в тому, що на зміну домінант глобальної загрози прийшла маса потенційних загроз меншого масштабу, але при цьому досить серйозних за своїми наслідками для міжнародного миру й стабільності, таких, що зачіпають інтереси багатьох держав. За таких умов створення ефективної системи міжнародної безпеки вимагає об'єктивної, безпомилкової оцінки можливих внутрішніх і зовнішніх, воєнних та невоєнних загроз. *Серед невоєнних загроз найбільш небезпечу для європейських країн можуть становити:* розвиток економічної кризи в країнах, які входили до складу СРСР, також у східноєвропейських держав; зростання безробіття; екологічні негаразди, пов'язані з порушенням природного середовища у великих районах як на заході, так і на сході Європи; поширення нових видів наркотичних засобів; поширення нових видів захворювань, які важко піддаються лікуванню (СНІД, атипова пневмонія тощо); демографічний спад; неконтрольована міграція з країн «третього світу» [1].

По-друге, влада і її органи стають більш уразливими для проникнення в них зловмисних елементів і сил, шкідливі можливості яких також суттєво зростають, а саме, впливу на державну політику з боку внутрішніх та зовнішніх політичних акторів, підтримки націоналістичних і сепаратистських рухів, постачання їх зброєю.

По-третє, у сучасному світі загострюється боротьба за владу, впливи, ресурси як всередині держав, так і на світовій арені, що може викликати небезпечні результати (політичні кризи, війни і конфлікти, конфронтації різних соціально-політичних сил тощо).

По-четверте, проблема політичної безпеки загострюється ще й тим, що істотно зросли сили та можливості влади у порівнянні зі здатністю народу впливати на неї в потрібному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук О. Ю. Державні стратегії політичної безпеки України / О. Ю. Кравчук // Пріоритетні завдання і стратегії розвитку суспільних наук: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 23–24 грудня 2016 р.). – Запоріжжя, 2016. – С. 24–28.
2. Morgentau Hans J. Politics Among Nations / Hans J. Morgentau ; Revised by Kenneth W. Thompson. New York: Alfred. A. – Knopf: Distributed by Random House, 1985. – 688 p.